

Ignacy Dec

"Spór o koncepcję metafizyki :
Tomizm egzystencjalny M.A.
Krapca", Gabriela Besler, Katowice
2002 : [recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 12/1, 201-202

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

rzeń jako na sytuację możliwości duchowej i etyczno-religijnej ewolucji, w ramach której ludzkie JA zwróci się z pełnym zaufaniem ku Absolutowi. Zachowanie – powierzonego JA – naturalnego świata, będącego podstawą wszelkiego życia, staje się oczywistością. Ludzkie JA doświadcza świat jako dar Absolutu, w którym to świecie może się rozwijać w wolności. Dzięki otrzymanej wolności sprawą samego JA jest uznanie lub zignorowanie tych możliwości”.

ks. Jerzy Machnac

Gabriela Betsler, *Spór o koncepcję metafizyki. Tomizm egzystencjalny M.A. Krapca a filozofia analityczna P.F. Strawsona*, „Śląsk”, Katowice 2002, ss. 158

Ojciec Święty Jan Paweł II w encyklice *Fides et ratio* przekazał nam sporo uwag na temat wzajemnej relacji wiary i rozumu, teologii i filozofii, religii i nauki. Piotr naszych czasów wypowiedział się w tym dokumencie także w kwestii pojmowania ludzkiego rozumu, które w czasach nowożytnych i najnowszych uległo w pewnych nurtach filozoficznych wyraźnemu wypaczeniu. Papież wystąpił przeciwko dwóm skrajnym koncepcjom rozumu: oświeceniowej i postmodernistycznej. Odrzucił koncepcję rozumu jako absolutnej władzy, zdolnej do wyrokowania o wszystkim, ale także koncepcję rozumu bezsilnego wobec prawdy, niezdolnego do odkrycia i ustalenia ogólnie ważnych, obiektywnych wartości, takich jak prawda, dobro czy piękno. Spoglądając na panoramę współczesnej filozofii, Jan Paweł II opowiedział się za potrzebą filozofii mądrościowej o orientacji metafizycznej. Sam będąc fenomenologiem, nigdy nie wyrzekł się metafizycznego podejścia do badanej rzeczywistości. Wielu odpowiedzialnych myślicieli podziela dziś jego stanowisko i opowiada się za potrzebą uprawiania metafizyki we współczesnej kulturze umysłowej. O ile sprawa potrzeby metafizyki wydaje się być dzisiaj mniej kontrowersyjna, o tyle problemem trudnym do rozstrzygnięcia staje się samo opowiedzenie się za konkretnym modelem.

Modeli tych jest dziś wiele. Z pewnością niektórzy bezpodstawnie stosują tę nazwę do uprawianej przez siebie filozofii.

W sygnalizowanej tu książce znajdujemy ciekawe zestawienie egzystencjalistycznej koncepcji metafizyki Mieczysława Alberta Krapca z analityczną koncepcją metafizyki Petera Frederica Strawsona. Mimo że obydwaj filozofowie nigdy się nie spotkali się i nie prowadzili merytorycznych dysput, to jednak możliwe stało się porównanie ich sposobu uprawiania metafizyki. Autorka rozłożyła swoje rozważania na cztery rozdziały. Najpierw przedstawiła koncepcję metafizyki Krapca i metafizyki Strawsona. Następnie zaprezentowała tezy teoriopoznawcze i logiczne, do których odwołują się omawiane metafizyki. W rozdziale drugim znajdujemy odpowiedź na pytanie, co i dlaczego jest przyjmowanym przedmiotem badania metafizyki Krapca oraz metafizyki Strawsona: byty jednostkowe czy ogólne. Rozdział trzeci poświęciła autorka zestawieniu metod uprawiania metafizyki przedstawianych myślicieli. W końcowym rozdziale podjęła próbę ustalenia elementów wspólnych w prezentowanych koncepcjach metafizyki. Autorka doszła do wniosku, że metafizyka Krapca jest wiedzą o najgłębszej naturze świata realnego. Jej celem jest ostateczne wyja-

śnienie świata realnego poprzez podanie racji wewnętrznych, którymi są elementy infra-bytowe, oraz racji ostatecznej, zewnętrznej, którą jest Absolut. Dalszym zadaniem metafizyki uprawianej przez Krapca jest ustalenie pierwszych zasad bytu, określenie transcendentalnych właściwości bytu, odkrycie wewnętrznej struktury bytu, dotarcie do ostatecznej racji istnienia bytów przygodnych. Metafizyka Strawsona jest natomiast opisywaniem najogólniejszych cech naszego sposobu myślenia o świecie realnym. W metafizyce tej bada się rzeczywistość realnie istniejącą z perspektywy schematu pojęciowego; szuka się podstawowych typów pojęciowych, zakładając, że tym samym bada się podstawowe typy tego co jest realne.

Autorka doszła do wniosku, że obaj myśliciele uprawiają filozofię jako autonomiczną dyscypliną wobec nauk szczegółowych. Zgodni są także co do przedmiotu metafizyki, którym jest rzeczywistość istniejąca realnie. Jednakże inny jest u omawianych myślicieli aspekt badania tej rzeczywistości. Krapiec ujmuje rzeczywistość w aspekcie jej realnego istnienia, szukając racji uniesprzeczniającej dla jej istnienia, natomiast Strawson bada rzeczywistość w aspekcie tego, co w schemacie pojęć odzwierciedlających tę rzeczywistość jest najbardziej ogólne, najbardziej podstawowe i konieczne. Zdaniem autorki także cele obydwu metafizyk są różne. Celem metafizyki Krapca jest wyjaśnienie rzeczywistości realnie istniejącej poprzez przyczyny wewnętrzne i zewnętrzne, zaś celem metafizyki Strawsona jest wskazanie podstawowych typów pojęć, za pomocą których myślimy o świecie realnym. Większe zbliżenie między badanymi modelami metafizyki daje się zauważyć, zdaniem autorki, na polu stosowanych metod. W obu przypadkach wchodzi w grę metoda analizy i metoda wyjaśniania.

Książkę autorki można polecić nie tylko fachowym metafizykom, ale wszystkim tym, którzy interesują się filozofią i jej rolą w kulturze umysłowej naszego czasu.

ks. Ignacy Dec

Eric R. Dodds, *Grecy i irracjonalność* (oryg. *The Greeks and the Irrational*), tłum Jacek Partyka, Wydawnictwo Homini, Bydgoszcz 2002, ss. 278

Książka została przetłumaczona niemal na wszystkie języki europejskie, nieustannie podlega wznowieniom i stale jest cennym źródłem informacji dla filologów, historyków kultury, antropologów, psychologów, filozofów i teologów. Polski przekład ukazuje się dopiero po 50 latach od pierwszego wydania angielskiego, ale skoro się w ogóle ukazuje, to znaczy, że przez tyle lat książka ta nie straciła na aktualności i sile przekonywania.

Grecka kultura może sprawiać wrażenie, że nie ma w niej poczucia misterium i brak jej zdolności zgłębiania skrytych, mniej świadomych poziomów ludzkiego doświadczenia. Stąd zasadne pytanie: Czy Grecy rzeczywiście nie dostrzegali znaczenia irracjonalnych czynników w ludzkim doświadczeniu i zachowaniu? Z tego pytania zrodziła się książka, która ukazuje aspekty irracjonalne greckiego sposobu myślenia.

Najpierw autor przytacza apologię Agamemnona. Dotyczy ona pokusy zesłanej przez bogów albo jakiegoś omamienia, które doprowadziły Agamemnona do odebrania kochanki Achillesowi, by zrekompensować sobie utratę własnej. Jak tłumaczy się, że to nie on, lecz